

Charakter narodowy we współczesnej fantastyce rosyjskiej

Joanna Radosz

(Faculty of Modern Languages and Literatures, Adam Mickiewicz University, Poznań)

(Wydział Neofilologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań)

PhD Supervisor / opiekun naukowy: dr hab. Aleksandra Zywert, prof. UAM

Celem mojego badania jest ustalenie, w jaki sposób (i czy w ogóle) literatura fantastyczna odnotowuje przesunięcia zachodzące w rosyjskim charakterze narodowym w okresie postsowieckim. W dotychczasowych pracach w tym zakresie brak szerszego oglądu uwzględniającego katalog cech rosyjskiego charakteru narodowego oraz kontekst historycznoliteracki: zarówno dotyczący fantastyki, jak i odnoszący się do ogółu doświadczeń literatury rosyjskiej.

Materiał badawczy to szereg utworów fantastycznych z lat 1993-2005, czyli okresu między rozpoczęciem historii postsowieckiej fantastyki a kolejną wyraźną transfiguracją w rosyjskim charakterze narodowym. Teksty takich autorów jak Siergiej Łukjanienko, Władisław Krapiwini czy Dmitrij Głuchowski, nagradzane, szeroko komentowane i popularne zarówno wśród krytyków, jak i wśród czytelników, zostały uznane za wymierne dla tego okresu.

Centralnym dla badania jest pojęcie charakteru narodowego. Rozumiem je jako konglomerat cech określających osobowość modalną, czyli wyobrażonego idealnego przedstawiciela narodu. Charakter ten odzwierciedlają normy i obyczaje, lecz także uznane za klasyczne dla danej grupy etnicznej teksty kultury. Termin ten funkcjonuje w nauce dzięki odkryciom etnopsychologii oraz komunikacji międzykulturowej – i to właśnie z tych dziedzin czerpię ramy metodologiczne dla moich poszukiwań. Podstawowym narzędziem są parametry opisu kultury (przede wszystkim model Hofstede) oraz etnostereotypy umieszczone w kontekście kulturowej teorii literatury.

Na podstawie przyłożenia wyżej wymienionych metod do analizowanych tekstów można wywnioskować, że wszystkie albo niemal wszystkie cechy uwzględnione w katalogu rosyjskiego charakteru narodowego pozostają obecne i domyślne w światach przedstawionych. Tym niemniej, stosunek narratora względem nich różni się w zależności od autorskich doświadczeń, celu utworu i przyjętej konwencji. Najbardziej zróżnicowanym pod tym względem komponentem jest maksymalizm: odczytywany jako cecha immanentnie rosyjska we wszystkich badanych utworach, uzyskuje ocenę od skrajnie negatywnej po wysoce pozytywnej.

Zebrany materiał pozwala ponad wszelką wątpliwość stwierdzić, że cechy charakteru narodowego Rosjan we współczesnej fantastyce stanowią dla autorów punkt wyjścia dla zindywidualizowanych rozważań i niezależnie od otrzymanej w toku narracji oceny pozostają sytuacją domyślną dla świata przedstawionego.

References / bibliografia:

1. Boski P., *Kulturowe ramy zachowań społecznych: podręcznik psychologii międzykulturowej*, Warszawa 2010.
2. Greenblatt S. J., *Poetyka kulturowa: pisma wybrane*, przeł. K. Kujawińska-Courtney, Kraków 2006.
3. Hofstede G., Hofstede G.J., Minkov M., *Kultury i organizacje*, przeł. M. Durska, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011.
4. Leś M. M., *Fantastyka socjologiczna. Poetyka i myślenie utopijne*, Białystok 2008.
5. Lewandowski E., *Rosyjski sfinks: Rosjanie wśród innych narodów*, Warszawa 1999.
6. Mitosek Z., *Literatura i stereotypy*, Wrocław et al. 1974.
7. Бреева Т., «Викторианская Россия» в структуре национального мифа (на материале русского исторического романа конца XX века), «Филология и культура», 1/2010, s. 1-9.
8. Бритиков А., *Отечественная научно-фантастическая литература. Некоторые проблемы истории и теории жанра*, Москва 2000.
9. Володихин Д., *Интеллектуальная фантастика*, (on-line) <https://librusec.pro/b/370812/read>.
10. Геллер Л., *Вселенная за пределом догмы: размышления о советской фантастике*, London 1985.
11. Гуларян А., Третьяков О., *Будущее России в зеркале фантастики*, (on-line) <http://samlib.ru/r/recensor/5litobr.shtml>.
12. Сергеева А., *Русские: стереотипы поведения, традиции, ментальность*, Москва 2017.